

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

Средином 2003. године проф. др Драгољуб Б. Ђорђевић, уредник часописа *Теме*, предложио је да помогнем у вези са уређивањем броја посвећеног положају српске националне мањине у суседним земљама. Истовремено, одржано је неколико научних скупова и расправа о аспектима положаја сународника у суседним земљама на којима су отворена бројна питања на која наше друштвене науке у прошлости нису одговарајуће реаговале. Ови иницијални научни подухвати, за које се испоставило да се нису случајно временски подударали, већ да су проистекли из иницијативе *Агенције за развој културе Владе Републике Србије* да делокруг свог рада прошири и на питања очувања и заштите идентитета и баштине сународника у југоисточној и централној Европи, допринели су интересовању за истраживањима посвећеним њиховом положају, традицији, култури и другим питањима.

Међутим, ревитализација истраживања и научног мултидисциплинарног промишљања о овим питањима указали су већ на почетку, на бројне методолошке и теоријске празнине и неуједначености. Методолошке поставке које су у етнографским, лингвистичким и историјским истраживањима постављене пре више деценија и даље имају својих предности, али и недоречености које представљају препреке савременом научном приступу који подразумева холистичко схватање културе и мултидисциплинарност. У том смислу, почетна очекивања да позвани аутори синтетички укажу на достигнућа и стање у појединим научним областима у вези са истраживањима сународника у суседним земљама углавном су се показала нереалним. На овакво стање пресудно утиче неколико фактора од којих би на овом месту требало указати на следеће: прво, у нашој земљи не постоји научна институција или развијен мултидисциплинарни пројекат која се бави проучавањем Срба у расејању тако да нема ни препознатљивог синтетичног мишљења о стању и проблемима у вези са њиховим етно-културним идентитетом; друго, у деценији иза нас коју су карактерисали погоршање односа са суседима и међународна изолација земље прекинуте су научне везе са институцијама које се у региону баве овим питањима; треће, озбиљнија научна истраживања о животу, обичајима, идентитету или положају Срба у неким од суседних земаља нису у ближој прошлости предузимана и у том смислу наше друштвене науке су ускраћене за верификоване податке о сународницима у Албанији, а пуну немоћ иска-

зују приликом покушаја да немушто одговоре на питање о нестајању становништва српског порекла у Бугарској. Многа од ових питања траже одговоре, теме своје истраживаче и писце, а наш допринос наставља се у правцу за који се дуже од деценије залажу колеге у Међудодељенском одбору за проучавање националних мањина и људских права Српске академије наука и уметности, Етнографском институту и последњих година у Центру за истраживање етничитета из Београда. Њихов приступ почива на прикупљању емпиријских података, чињеница, обради примарне и секундарне грађе и довођењем прикупљених података у везу са теоријским и методолошким постулатима више научних дисциплина.

Следећи ову идеју, покушали смо да за овај тематски број обезбедимо како мишљења стручњака из Србије који се баве различитим аспектима положаја Срба у суседним земљама, тако и радове сународника који, најчешће без институционалне подршке из матице, предано раде на прикупљању података, њиховој анализи и експлорацији. Управо њихова истраживања и рад представљају особени допринос проучавању дијаспоре. Наиме, док се у суседним и другим европским државама проучавање дијаспоре има традицију дугу више деценија и посебна пажња се поклања образовању стручњака посебно међу сународницима који живе ван матичним државама, у нашој земљи се занемарује њихов допринос, а подстицаји њиховом раду изостају. Не чекајући на одговор из матице Срби у суседним земљама су се самоорганизовали и развили одговарајуће начине проучавања својих обичаја, традиције, културе и положаја. У том смислу требало би, између осталих, поменути достигнућа која су досегли српски интелектуалци у Хрватској окупљени око Српског просветно културног друштва *Просвјета*, као и српска интелигенција из Румуније која је развила монографску обраду српских села и споменика културе у Румунији. Такође, достигнућа сународника Тихомира и Стојана Вујичића, Петра Милошевића или Предрага Степановића су упечатљиво обележила како српски, тако и културни простор Мађарске.

Поштујући рад малобројних институција и појединаца у Србији и сународника у суседним земљама овим бројем часописа настојимо да дамо подстрек даљим истраживањима која би требала да буду стожер установљавању научне институције чији примарни циљ ће бити мултидисциплинарно истраживање дијаспоре.

Горан Башић